

Smaastykker.

Ved C. Klitgaard.

I. En adelig Landstrygerske.

7. Aug. 1678 var paa Skagens Raadhus »fremstillet Anne Margrethe Mormand, sal. Kaptajn Jesper Friis' Efterleverske, som uden Bevis og Kundskab havde omløbet her mange Steder i Landene og haver haft adskillige Ord og Mundheld, hvoraf Forargelse kunde foraarsages og derfor paa en 8 Dages Tid været arresteret. Hvorfor hun nu her paa Raadstuen bad om Forladelse for hvis Forseelse, hun til des kunde have begaaet, og at hun uden videre Ophold maatte sig til hendes Børn begive og derfor lovede og forpligtede sig, at hun straks skal afrejse til hendes Børn og ikke videre efter denne Dag udi Aalborghus Stift skal lade sig befinde, uden hun hos hendes rette Bekendte og Øvrighed lovlig Beskeden fremviser under vedbørlig Straf.«

Denne Forpligt, der findes indført i Skagens Raadstueprotokol, synes vel at angaa Enken efter Admiral Jesper Danielsen Friis til Landvig i Norge, skønt hun hed Inger Andersdatter (Mormand) (Vognsen med 3 Hoveder) og var Datter af Anders Mogensen til Hejselt og Kirsten Krabbe.¹⁾ Jesper Friis, der allerede var Skibschef 1636 og Admiral 1638, døde 1676. Hans Hustru var født 1630 og døde paa Landvig 1692, begr. 12. Maj, efter 2. Gang (1678—1683) at have ægtet Kaptajn Jan Reutner van Rüssenberg. Men der foreligger dog efter al Sandsynlighed et Falsum. Adelsaarbogen har Ret i at kalde Jesper Friises Hustru Inger, og i Hommedal Kirkebog staar da ogsaa ved hendes Begravelse »Fru Inger Mormand«. Men sammesteds begravedes 23. Februar 1692 den 71aarige »velb. Jomfru Anna Margrethe Mormand«, der antagelig var Fru Ingers Søster, og det synes saaledes, som om den

¹⁾ Personalh. Tidsskr. I III 58 f og Hvass: Hvas V 44 og 52.

utvivlsomt sindsyge Jomfru i Vendsyssel har udgivet sig for at være Jesper Friises Enke.

Jesper Friis og Inger Mormand havde kun 2 Børn, nemlig Anders Friis til Landvig, der 1686 var Fændrik, og som 18. Maj 1718 i Raseri druknede sig paa Hananger efter i 3 Uger at have været fra Forstanden, samt Helene Kirstine Friis, der 1. Jan. 1692 i V. Molland ægtede den uadelige Mikkel Sørensen Thorup fra Danmark (Han Herred?).

I Tilknytning til ovenstaaende Meddelelse vedrørende Familien Vognsen fra Stensbæk og Hejselt, om hvilken iøvrigt henvises til F. Hvass: Personer og Familier af Navnet Hvas, IV og V Bd. og til »Jydske Samlinger« 1. X 265 ff. skal her oplyses, at naar L. Røjkjær i disse Samlinger 1. X S. 266 har henført Christen Asdals Drabssag til Hejselt i Torslev Sogn, er dette urigtigt. Fru Ingeborg Skeel har ikke ejet denne Gaard, og det Hejselt, som Chr. Asdal havde fæstet af hende, var en Enstedgaard i Albæk Sogn, som bl. a. nævnes 1638 (Jydske Saml. 4. I. 97). Dette fremgaar ogsaa tydeligt af Akterne i Drabssagen (Jerslev H. Tgb. 29. Okt. 1635), i det der her anføres Indholdet af et Brev af 2. Decbr. 1599 til Chr. Asdal fra Fru Ingeborgs tidligere Ridefoged til Voergaard, Mads Pedersen i Ø. Gerndrup, og omhandlende den omstridte Rishugst og Kær til Hejselt. I Brevet nævnes nemlig som de Naboer, der var trængt ind paa Hejselts Endel, Oluf Nielsen i Albækgaard og Jens Budder ved Præstbro, begge Steder i Albæk Sogn.

II. Tyvens Legeme.

I sin Bog »Bøddel og Galgefugl« omtaler Hugo Matthiessen ret indgaaende Anvendelsen af Tyvefingre som Middel til at gøre Øl og Brændevin mere vel-smagende og dermed lettere sælgeligt, ligesom han ogsaa udtaler, at alle Dele af en hængt Tyvs Legeme brugtes i forskellige overtroiske Øjemed, ja, selv de

Mos- og Lavarter, som voksede frem paa Galgebakkens vejrslagne Knogler og Kranier, fik en fremskudt Plads i Fortidens Medicin.

At man ogsaa brugte at hænge andre Dele af en Tyv end netop en Finger i Øllet eller Brændevinen for at fremme Afsætningen, synes at fremgaa af følgende:

Den 10. Febr. 1619 vidnede en paa Silkeborg Slot fængslet Heks, Anne Simonsdatter, kaldet Engel, fra Kragelund i Hids Herred i Overværelse af Præsterne Hr. Oluf Andersen Grønbæk i Tem og Hr. Oluf Olufsen i Linaa samt en hel Del Lægfolk, at for nogle Aar siden kom hun til Kelstrup i Lysgaard Herred straks efter, at den Studenter var bleven hængt der ved Tinget, og da var hun og Palli Christensens Kone, Mette, i Kelstrup, Jens Nielsens Kone, Mette, i Kelstrup, Niels Larsens Kone, Anne, i Kelstrup og Niels Nielsens Kone, Sidsel, i Hørup, sammen en Nat ved Lysgaard Herreds Galge og havde en Vogn og Høleer med, og da skar de Hjærtet og Foden af Tyven, som hang der, og Kvinderne gav Heksen et Halsklæde og nogen Mad for hendes Bistand. Palli Christensens Kone beholdt Tyvens Fod og Niels Nielsens Kone beholdt Hjærtet; de vilde bruge disse Legemsdele i Forbindelse med »andet Djævelskab«, for at de kunde sælge deres varme Øl og andet, saa og tilforhandle sig, hvad andet de vilde købe. Yderligere tilføjede Anne Engel, at Palli Christensen og Niels Nielsen samt deres Hustruer havde taget Lykken fra flere Folk, men de nævnte Mænd bestred Udsagnets Gyldighed, og Viborg Landsting underkendte det da ogsaa, fordi en Misdæders Udsagn ikke maatte komme nogen til Skade. (Viborg Landstings Dombog B. 1619, fol. 175).
